

Súd: Najvyšší správny súd SR
Spisová značka: 6Ssk/60/2023
Identifikačné číslo súdneho spisu: 6021200342
Dátum vydania rozhodnutia: 31. 10. 2023
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ: JUDr. Viola Takáčová
ECLI: ECLI:SK:NSSSR:2023:6021200342.1

ROZSUDOK V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Najvyšší správny súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Violy Takáčovej, PhD. a členov senátu JUDr. Michala Matulníka, PhD. a JUDr. Martina Tisa, v právnej veci žalobkyne: W. M., narodená XX. L. XXXX, bytom v Z., Y. Č.. XXX, právne zast.: JUDr. Ondrejom Urbanom, MBA, konateľom a advokátom URBAN GAŠPEREC BOŠANSKÝ, s.r.o., advokátska kancelária, so sídlom v Bratislave, Havlíčkova 16, IČO: 47 244 895, proti žalovanej: Sociálna poisťovňa, ústredie, so sídlom v Bratislave, Ul. 29. augusta 8 a 10, o preskúmanie zákonnosti postupu a rozhodnutia žalovanej z 19. júla 2021, Číslo: 35180-2/2021-BA, o kasačnej sťažnosti žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici z 25. októbra 2022, č.k. 20Sa/14/2021-82, t a k t o

rozhodol:

Najvyšší správny súd Slovenskej republiky kasačnú sťažnosť žalobkyne z a m i e t a.

Účastníkom nárok na náhradu trov kasačného konania n e p r i z n á v a.

odôvodnenie:

I.

1. Krajský súd v Banskej Bystrici (ďalej len „krajský súd“) napadnutým rozsudkom z 25. októbra 2022, č.k. 20Sa/14/2021-82, postupom podľa § 190 zákona č. 162/2015 Z.z. Správny súdny poriadok (ďalej len „SSP“) zamietol správnu žalobu, ktorou sa žalobkyňa domáhala preskúmania zákonnosti rozhodnutia žalovanej z 19. júla 2021, Číslo: 35180-2/2021-BA, ktorým táto podľa § 218 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v rozhodnom znení (ďalej len „zákon č. 461/2003 Z.z.“) zmenila prvostupňové správne rozhodnutie Sociálnej poisťovne, pobočka Banská Bystrica zo 04. mája 2021, Číslo: 6329-34/2021-BB tak, že podľa § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. žalobkyni vo veci postúpenej na základe uznesenia Okresného súdu Bratislava I z 10. marca 2020, sp. zn. 23C/21/2019 v spojení s uznesením Krajského súdu v Bratislave z 27. októbra 2020, sp. zn. 5Co/130/2020-258 nepriznala nárok na jednorazové odškodnenie po nebohom poškodenom C.. U. E., naposledy bytom v Z., Y. Č.. XXX, ktorý zomrel dňa 06. júla 2018 následkom pracovného úrazu zo 06. júla 2018.

2. Krajský súd zákonnosť preskúmaného rozhodnutia žalovaného správneho orgánu preskúmal v intencích § 2 písm. c/, § 17 ods. 1, § 83, § 94 ods. 1, 2, § 195 ods. 1, 2 zákona č. 461/2003 Z.z. a postupom v zmysle právnej úpravy ustanovenej v Tretej hlave Tretej časti SSP upravujúcej správnu žalobu v sociálnych veciach za primeraného použitia ustanovení o všeobecnej správnej žalobe podľa Prvej hlavy Tretej časti SSP a dospel k záveru o nedôvodnosti podanej správnej žaloby.

3. Krajský súd aj s odkazom na svoj predchádzajúci rozsudok zo 17. septembra 2019, sp. zn. 20Sa/7/2019 (v spojení s rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 25. novembra 2020, sp. zn. 7Sžsk/122/2019) podľa § 140 SSP konštatoval zákonnosť postupu žalovanej ako aj prvostupňového

správneho orgánu, keď žalobkyni v súlade s jasnou dikciou § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. nebol priznaný nárok na jednorazové odškodnenie. Primárne uviedol, že partnerský vzťah na úrovni „druh a družka“, respektíve „snúbenec a snúbenica“ nemá z hľadiska slovenského práva právnu relevanciu. Len v určitých prípadoch právny poriadok spája určité právne následky aj s faktickým spolužitím viacerých osôb v spoločnej domácnosti (napríklad pri dedení zo zákona v druhej dedičskej skupine dedia aj tí, ktorí žili s porúčiteľom najmenej po dobu jedného roku pred jeho smrťou v spoločnej domácnosti a ktorí sa z tohto dôvodu starali o spoločnú domácnosť alebo boli odkázaní výživou na porúčiteľa). Navyše, pokiaľ by aj takému mimomanželskému vzťahu alebo spolužitiu zákon poskytoval určité práva alebo určitú právnu ochranu, dôležité je, aký by to malo význam vo vzťahu k oprávnenosti účastníka tohto vzťahu byť príjemcom jednorazového odškodnenia v dôsledku pracovného úrazu poškodeného. Pokiaľ nie je družka / snúbenica poškodeného zamestnanca alebo jeho „spolužijúca osoba“ súčasťou uzavretého okruhu osôb oprávnených na uplatnenie nároku na jednorazové odškodnenie v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania poškodeného zamestnanca, nárok na priznanie takého nároku zo strany žalovanej nemá.

4. Platná právna úprava jednorazového odškodnenia, respektíve úrazových dávok v zákone č. 461/2003 Z.z. zahŕňa úplnú transpozíciu všetkých relevantných právne záväzných aktov Európskej únie, na základe čoho, si v procese aplikácie práva nevyžadovala doplnenie použitím eurokonformného výkladu. Žiadne z citovaných rozhodnutí alebo právne záväzných aktov či medzinárodných zmlúv (Charta základných práv Európskej únie, Dohovor) totiž neobsahuje zmienku o tom, že partnerské spolužitie, ktoré z faktického hľadiska čiastočne možno porovnávať s manželstvom, s ním možno v právnom poriadku Slovenskej republiky stotožňovať aj z pohľadu uplatňovania subjektívnych práv plynúcich z postavenia manžela alebo manželky. Chýbajú konkrétne východiská kompatibilné so skutkovými okolnosťami danej právnej veci (v porovnaní so skutkovými a právnymi okolnosťami plynúcimi z rozsudkov, na ktoré žalobkyňa poukázala bez toho, aby ich blízkosť ozrejmila), na základe ktorých by bolo možné k záverom presadzovaným žalobkyňou dospieť. Žalobkyňa nepredložila dôkaz o tom (ani súd ho nepoznal), že v právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v rámci právne záväzných aktov Európskej únie či medzinárodných zmlúv je so záväznou platnosťou pre orgány verejnej moci v Slovenskej republike rešpektovaná inštitúcia „životného partnerstva“ vytvárajúca pre životných partnerov rovnaké práva a povinnosti ako pre manželov. Faktom je, že tradícia takejto právnej ochrany v právnom poriadku Slovenskej republiky neexistuje. Zohľadňujúc autonómiu právnych systémov, a to aj so zohľadnením výnimky spočívajúcej v prednosti právne záväzných aktov Európskej únie alebo medzinárodných zmlúv v zmysle článku 7 Ústavy Slovenskej republiky, možno dospieť k záveru, že pokiaľ spoločenské a právne pomery v Nemecku umožnili Súdnemu dvoru Európskej únie vo veci C-267/06 dospieť k uvedenému zisteniu, neznamená to, že by k takému zisteniu bolo možné dospieť aj v Slovenskej republike.

5. Vo vzťahu k žalobkyňou namietanej diskriminácii krajský súd uzavrel, že napadnutým rozhodnutím nedošlo k diskriminácii žalobkyne, nakoľko uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania si nemožno zamieňať s garanciou absolútnej rovnosti subjektov právnych vzťahov. Naopak, odlišnosť v právach, ktoré požívajú, prirodzene plynie z ich diferencovaného právneho postavenia. Preto nemožno považovať za diskriminačné, pokiaľ žalovaná neuznala žalobkyni, ktorá bola družkou poškodeného, teda bola v odlišnom postavení ako manželka poškodeného, právo na jednorazové odškodnenie, patriace výlučne manželke alebo deťom poškodeného. Postavenie družky poškodeného nemožno s postavením manželky ani analogicky stotožňovať, nakoľko právny poriadok SR (Ústava Slovenskej republiky, zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov) prisudzuje statusu manžela a manželky konkrétny právny obsah, ktorý nie je stotožniteľný s postavením životného druha. Legitímnym cieľom, plynúcim z Ústavy Slovenskej republiky, je v Slovenskej republike právna ochrana manželstva, pričom ústava sa nezmieňuje o ochrane iného partnerského spolužitia muža a ženy. Takej právnej ochrane iného partnerského spolužitia nezodpovedá ani § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z.

6. Neúspešnej žalobkyni nárok na náhradu trov konania nepriznal.

II.

7. Proti tomuto rozsudku podala žalobkyňa v zákonnej lehote kasačnú sťažnosť.

8. Namietala, že krajský súd v konaní alebo pri rozhodovaní porušil zákon tým, že rozhodol na základe nesprávneho právneho posúdenia veci (§ 440 ods. 1 písm. g/ SSP).

9. Konkrétne namietala, že žalovaná vychádzala zo striktno reštriktívne formulovaného jazykového výkladu § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z., ktorým dospela k záveru, že nárok na plnenie po poškodenom má výlučne len manželka a nezaopatrené dieťa poškodeného, pričom nevzala do úvahy potrebu ústavno-konformného výkladu a potrebu euro-konformného výkladu zohľadňujúc právne normy stojace nad zákonom, a to článok 12 ods. 1 a článok 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a rovnako článok 1 a článok 32 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, ako aj článok 7, článok 20, článok 21 ods. 1, článok 33 ods. 1, článok 34 ods. 1 Charty základných slobôd, ako aj článok 7, článok 20, článok 21 ods. 1, článok 33 ods. 1, článok 34 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie, ako aj princíp nediskriminácie ako základný fundamentálny princíp plynúci zo Zmluvy o fungovaní Európskej únie ako primárneho práva Európskej únie. Zámerom zákonodarcu nebolo striktno obmedziť okruh oprávnených osôb výlučne na manželku poškodeného, ale zmyslom a účelom zákonodarcu bolo týmto vymedziť a určiť osoby, ktoré by ujmu druhého pocítovali ako svoju vlastnú. Takýto vzťah dvoch osôb, t.j. druhá a družky totiž vykazuje podobné charakteristiky vzťahu manželského, hoci de iure je vzťahom partnerským. Za situácie, keď nejednoznačnosť dotknutého ustanovenia právneho predpisu dovoľuje dvojaký výklad (jeden ústavne súladným a druhý ústavne nesúladným spôsobom), má prioritu jeho výklad ústavne súladným spôsobom. Pre všeobecné súdy táto povinnosť vyplýva celkom jednoznačne z článku 144 ods. 1 v spojení s článkom 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky. Poukázala na neprípustnosť výkladu len jednej právnej normy formou jej umelej izolácie a potrebu pri výklade prihliadať aj na kontext vnútroštátnej úpravy a európskej (únijnej) úpravy, ktorou je Slovenská republika viazaná, v oblasti otázky manželského a partnerského spolužitia a rodinného života. Pokiaľ zákon č. 461/2003 Z.z. od svojho počiatku nepamätá na možnosť ponímania „rodinných väzieb“ aj v inom než manželskom zväzku, je potrebné takúto medzeru v zákone vyplniť dotvorením práva, ergo priznaním rovnakých práv a nárokov, aké majú v zmysle zákona č. 461/2003 Z.z. manželia, aj druhovi a družke. Nesprávnym postupom a diskriminačným prístupom žalovanej spočívajúcim v neakceptovaní nároku žalobkyne ako družky (životnej partnerky) a snúbenice nebohého na jednorazové odškodnenie došlo teda k očividnému zvýhodneniu osôb v pozícii manželov / manželiek nad osobami žijúcimi mimo manželského zväzku, teda pri zohľadnení individuálnych okolností vzťahu žalobkyne a nebohého došlo k diskriminácii žalobkyne. Tiež odkázala na závery plynúce z uznesenia Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 16. októbra 2018, sp. zn. III. ÚS 388/2018, podľa ktorého zákonodarca pri tvorbe právneho predpisu spravidla vychádza z toho, čo je bežné, z tzv. normálnych prípadov, pričom osobitné, špecifické situácie, ktoré život prináša, môžu uniknúť jeho pozornosti. V takýchto prípadoch nemôžu súdy postupovať formalisticky a zohľadniť iba doslovné znenie zákona, ktorého aplikácia môže mať protiústavné dôsledky. V prípadoch medzery zákona, ak sú dané podmienky pre dotváranie práva súdom, je súd k dotváraní práva nielenže oprávnený, vychádzajúc z princípu rovnosti, dokonca povinný. Inštitút analógie je tak legitímnou metódou aplikácie práva a využíva sa v prípadoch, ak určitý spoločenský vzťah nie je upravený konkrétnym ustanovením príslušného zákona, respektíve iného právneho predpisu (analogia legis), respektíve ak existuje spoločenský vzťah, na ktorý nepamätá právna norma, ktorá by ho regulovala (analogia iuris).

10. Ďalej uviedla, že Európsky súd pre ľudské práva považuje rovnako rodinný stav za osobnú charakteristiku zahrnutú do pojmu „iné postavenie“. Napríklad v prípade Šerife Yigit proti Turecku [GC] z roku 2010 uviedol, že neexistencia manželského zväzku medzi dvoma rodičmi je jedným z aspektov osobného „postavenia“, ktoré môže byť zdrojom diskriminácie zakázanej článkom 14 Dohovoru (§ 79). Žalobkyňa mala za to, že v zmysle § 2a zákona č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) sa jedná o jednu z foriem diskriminácie, a to tzv. nepriamu diskrimináciu, kedy navonok neutrálny predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax, znevýhodňuje alebo by mohli znevýhodňovať osobu v porovnaní s inou osobou. Žalobkyňa má za to, že § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. bez právneho dôvodu znevýhodňuje a segreguje určitú skupinu osôb len z titulu existencie manželského stavu a nezohľadňuje, že obdobné postavenie a vzájomnú prepojenosť ako manžel a manželka, majú aj osoby žijúce ako druh a družka, berúc na zreteľ dĺžku, kvalitu a obsah vzťahu žalobkyne a nebohého. Je nesporné, že poškodený a žalobkyňa spolu po dlhší čas žili v spoločnej domácnosti, podieľali sa na úhrade s tým spojených nákladov a viedli trvalé súžitie intímnej povahy, svojím charakterom pripomínajúce manželský zväzok. Pri zohľadnení masívneho progresu vo fáze vývoja partnerských zväzkov a s tým súvisiacou stále sa rozvíjajúcou úpravou práv a povinností partnerov nemožno súhlasiť so záverom, že pre účely priznania predmetného odškodnenia má byť plnohodnotný, dlhotrvajúci partnerský vzťah

druha a družky degradovaný v porovnaní s akýmkoľvek manželským vzťahom, do pozície zväzku, ktorému právo neposkytuje adekvátnu, prípadne žiadnu ochranu. Je však vždy nutné dôsledne a detailne skúmať kvalitu vzťahu druha a družky v porovnaní so vzťahom manželským. Dvojica žijúca v stabilnom a dlhodobom zväzku druha a družky s finančnou podporou jedného voči druhému a dvojica, ktorá je zosobášená, sa nachádzajú v porovnateľných situáciách, pričom odopretie nároku na jednorazové odškodnenie pozostalému druhovi zakladá nedôvodné porušenie zásady rovnosti zaobchádzania na podklade striktné jazykového výkladu zákona. Podľa názoru žalobkyne je prístup k cieľu podstaty jednorazového odškodnenia založený na náhľade na dvojicu ex post, a nie ex ante, ktorý umožňuje konštatovať, že v deň úmrtia jedného z partnerov sa pozostalý partner nachádza v úplne rovnakej situácii ako pozostalý manžel, t.j. v situácii osoby, ktorá roky viedla spoločné spolužitie a vzájomne sa podieľala (sociálne, emočne a finančne) na fungovaní spoločného života, a náhle o všetky aspekty spoločného života príde. Navyše žalobkyňa a nebohý boli zasnúbení, ktorá skutočnosť vážnosť a závislosť vzťahu len znásobuje.

11. Ambíciu zrovnoprávnenia manželských zväzkov a faktických zväzkov partnerov vyjadril aj Súdny dvor Európskej únie vo svojich rozhodnutiach. Podľa názoru súdu, pojem partneri v nemanželskom zväzku treba chápať ako spolužitie dvoch osôb, charakterizované určitou stabilitou a vzájomnou viazanosťou určitými spoločnými právami a povinnosťami, týkajúcimi sa ich spoločného života, pričom samotnej definícii „rodinný život“ sa súdy zámerne vyhýbali. Dôvodom bolo, že pojem rodinný život je veľmi citlivý na morálne a sociologické zmeny v spoločnosti. Rovnako aj Európsky súd pre ľudské práva formalisticky naladenú konštrukciu ochrany rodiny, čiže spoločenstva manželov, rozšíril aj na ochranu de facto zväzkov (nezosobášené páry). Poukázala na rozhodnutie

A. Európskeho súdu pre ľudské práva

i. Evans c/a Spojené kráľovstvo, podľa ktorého rozdielne zaobchádzanie s osobami v analogickom alebo relevantne podobnom postavení je diskriminačné, ak nemá objektívne a rozumné odôvodnenie, ktorým je, ak nesleduje legitímny cieľ alebo ak neexistuje vzťah, rozumnej proporcionality medzi použitými prostriedkami a zámerom, ktorý sa má uskutočniť

ii. Petrov proti Bulharsku, ktorým bolo konštatované porušenie článku 14 Dohovoru, a teda za diskriminačné, keď sťažovateľ nemohol telefonovať so svojim partnerom, pretože neboli zosobášení,

iii. Hirvisaari proti Fínsku, v ktorom súd zdôraznil, že nedostatočnosť odôvodnenia úradu nebola napravená ani súdom pre veci poistenia (Insurance Court), ktorý iba potvrdil dôvody rozhodnutia orgánu nižšieho stupňa. I keď taký spôsob odôvodnenia zo strany odvolacieho súdu je v zásade prípustný, v okolnostiach terajšieho prípadu súd nenaplnil požiadavky spravodlivého procesu,

B. Súdného dvora Európskej Únie C-267/06, v ktorom súd uviedol, že inštitúcia životného partnerstva v Nemecku vytvorila pre životných partnerov rovnaké práva a povinnosti ako pre manželov, najmä pokiaľ ide o štátne dôchodkové systémy. ESD bol preto pripravený zistiť, že na účely tohto prípadu boli životní partneri v podobnej situácii ako manželia

C. Najvyššieho súdu Veľkej Británie vo veci Siobhan McLaughlin, v ktorom súd uzavrel, že i) odopretie dávok sociálneho zabezpečenia spadá do rozsahu pôsobnosti Dodatočného protokolu a že WPA (príspevok pre ovdoveného rodiča) spadá tiež do článku 8, pretože ide o pozitívne opatrenie štátu preukazujúce rešpektovanie rodinného života, ii) došlo k rozdielnemu zaobchádzaniu, pretože keďže účelom WPA je poskytnúť deťom úžitok, nezmenilo ich rozdiel v tom, či boli manželia navzájom zosobášení alebo nie, ale zaobchádzanie s nimi bolo veľmi odlišné, keď nemanželské pozostalé dieťa nespĺňalo podmienky WPA, iii) tento rozdiel v zaobchádzaní sa zakladal na relevantnom dôvode uvedenom v Dohovore a iv) neexistovalo objektívne opodstatnenie tohto rozdielného zaobchádzania s pozostalými, ktorí sa vydali a tými, ktorí sa nevydali

D. Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 10Szak/14/2017, podľa ktorého pojem „rodinný život“ v zmysle článku 8 Dohovoru nie je obmedzený na vzťahy založené na manželstve, ale môže zahŕňať aj iné de facto „rodinné“ väzby. Existencia „rodinného života“ pre účely článku 8 Dohovoru je v podstate skutkovou otázkou, ktorá závisí od skutočnej existencie blízkych osobných väzieb. Otázka existencie, či absencie rodinného života je v prvom rade otázkou faktickou, závislou na praktickej realite úzkych osobných pút. Vzhľadom na vyššie uvedené nie je nevyhnutná existencia manželského zväzku, ale „rodinný život“ v zmysle článku 8 Dohovoru zahŕňa aj iné de facto „rodinné“ väzby ako napríklad spolužitie bez uzavretia manželstva ako druh a družka.“

12. Tiež poukázala na niektoré ustanovenia zákona č. 311/2001 Z.z. - Zákonník práce (napríklad § 13 ods. 2, § 40 ods. 5), ktorý vo viacerých ustanoveniach následne spája určité právne následky s tým, že príslušné osoby žijú so zamestnancom v spoločnej domácnosti, pričom medzi pojmové znaky

„domácnosti“ patrí spolužitie fyzických osôb, spoločná náhrada nákladov domácnosti a trvalý charakter tohto spolužitia, teda bez ohľadu na manželský alebo mimomanželský status týchto osôb.

13. Uzavrela, že žalobkyňu je nutné považovať ako spolužijúcu partnerku poškodeného (družku a snúbenicu, ktorých oficiálne uzatvorenie manželstva bolo naplánované na október 2018), ktorých vzájomný vzťah spĺňal všetky predpoklady definujúce inštitút manželstva, postaviť v súlade so zásadou zákazu diskriminácie a povinnosťou rozhodujúcich orgánov dotvárať právo, na roveň s právnym statusom manželky a v spojení s § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. Žalobkyňa dlhodobo preukazuje, že má nárok na jednorazové odškodnenie po poškodenom podľa § 94 ods. 1 zákona, nakoľko sa nachádza v porovnateľnej situácii, akú zákon predvída a mal predvídať.

14. Navrhla, aby Najvyšší správny súd Slovenskej republiky rozsudok krajského súdu zmenil tak, že zruší rozhodnutie žalovanej v spojení s prvostupňovým správnym rozhodnutím, eventuálne, aby zrušil rozsudok krajského súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

III.

15. Žalovaná sa ku kasačnej sťažnosti žalobkyne vyjadrila podaním zo 04. januára 2023.

16. Plne sa stotožnila so závermi, ku ktorým dospel krajský súd a navrhla, aby Najvyšší správny súd Slovenskej republiky kasačnú sťažnosť žalobkyne ako nedôvodnú zamietol.

IV.

17. Vyjadrenie žalovanej bolo doručené žalobkyňi dňa 18. januára 2023 na vedomie.

V.

18. Najvyšší správny súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší správny súd“) ako súd kasačný (§ 11 písm. h/ SSP) preskúmal kasačnú sťažnosť postupom bez nariadenia pojednávania podľa § 455 SSP a po jej preskúmaní dospel k záveru, že kasačná sťažnosť nie je dôvodná.

19. Podľa § 2 ods. 1 SSP, v správnom súdnictve poskytuje správny súd ochranu právam alebo právom chráneným záujmom fyzickej osoby a právnickej osoby v oblasti verejnej správy a rozhoduje v ďalších veciach ustanovených týmto zákonom.

20. Podľa § 2 ods. 2 SSP, každý, kto tvrdí, že jeho práva alebo právom chránené záujmy boli porušené alebo priamo dotknuté rozhodnutím orgánu verejnej správy, opatrením orgánu verejnej správy, nečinnosťou orgánu verejnej správy alebo iným zásahom orgánu verejnej správy, sa môže za podmienok ustanovených týmto zákonom domáhať ochrany na správnom súde.

21. Podľa § 6 ods. 1 SSP, správne súdy v správnom súdnictve preskúmajú na základe žalôb zákonnosť rozhodnutí orgánov verejnej správy, opatrení orgánov verejnej správy a iných zásahov orgánov verejnej správy, poskytujú ochranu pred nečinnosťou orgánov verejnej správy a rozhodujú v ďalších veciach ustanovených týmto zákonom.

22. Podľa § 6 ods. 2 písm. c/ SSP, správne súdy rozhodujú v konaniach o správnych žalobách v sociálnych veciach.

23. Podľa § 199 ods. 1 písm. a/ SSP, sociálnymi vecami sa na účely tohto zákona rozumie rozhodovanie Sociálnej poisťovne.

24. Predmetom kasačného konania v danej veci bol rozsudok krajského súdu, ktorým súd ako nedôvodnú zamietol správnu žalobu, ktorou sa žalobkyňa domáhala preskúmania zákonnosti rozhodnutia žalovanej z 19. júla 2021, Číslo: 35180-2/2021-BA, ktorým táto podľa § 218 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z.z. zmenila prvostupňové správne rozhodnutie Sociálnej poisťovne, pobočka Banská Bystrica zo 04. mája 2021, Číslo: 6329-34/2021-BB tak, že podľa § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. žalobkyňi vo veci postúpenej na základe uznesenia Okresného súdu Bratislava I z 10. marca 2020, sp. zn. 23C/21/2019 v spojení s uznesením Krajského súdu v Bratislave z 27. októbra 2020, sp. zn.

5Co/130/2020-258 nepriznala nárok na jednorazové odškodnenie po nebohom poškodenom C.. U. E., naposledy bytom v Z., Y. Č.. XXX, ktorý zomrel dňa XX. L. XXXX následkom pracovného úrazu zo 06. júla 2018.

25. Podľa Článku 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

26. Podľa článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, občania majú právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa.

27. Podľa článku 39 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky, podrobnosti o právach podľa odsekov 1 až 4 ustanoví zákon.

28. Podľa článku 51 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, domáhať sa práv uvedených v čl. 35, 36, 37 ods. 4, čl. 38 až 42 a čl. 44 až 46 tejto ústavy sa možno len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú.

29. Zákon č. 461/2003 Z.z. vymedzuje sociálne poistenie, upravuje rozsah sociálneho poistenia, právne vzťahy pri vykonávaní sociálneho poistenia, organizáciu sociálneho poistenia, financovanie sociálneho poistenia, dozor štátu nad vykonávaním sociálneho poistenia, konanie vo veciach sociálneho poistenia a konanie vo veciach vymáhania pohľadávok (§ 1 ods. 1).

30. Podľa § 2 písm. c/ zákona č. 461/2003 Z.z., sociálne poistenie podľa tohto zákona je úrazové poistenie ako poistenie pre prípad poškodenia zdravia alebo úmrtia v dôsledku pracovného úrazu, služobného úrazu (ďalej len "pracovný úraz") a choroby z povolania.

31. Podľa § 17 ods. 3 zákona č. 461/2003 Z.z., nárok na úrazové dávky za podmienok ustanovených týmto zákonom má aj manžel (manželka), nezaopatrené dieťa po fyzických osobách uvedených v odsekoch 1 a 2 a fyzická osoba, voči ktorej mala fyzická osoba uvedená v odsekoch 1 a 2 v čase úmrtia vyživovaciu povinnosť.

32. Podľa § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z., manžel, manželka a nezaopatrené dieťa poškodeného, ktorý zomrel v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania, majú nárok na jednorazové odškodnenie.

33. Najvyšší správny súd z obsahu súdneho, ako aj pripojeného administratívneho spisu žalovanej a tiež z vlastnej rozhodovacej činnosti zistil, že žalobkyňa

- dňa 29. októbra 2018 na predpísanom tlačive požiadala o priznanie jednorazového odškodnenia,
- prvostupňový správny orgán rozhodnutím zo 07. januára 2019 žalobkyni nepriznal nárok na jednorazové odškodnenie [žalobkyňa nespĺňala podmienku plynúcu z § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z., keď nebola manželkou poškodeného, ktorý zomrel v dôsledku pracovného úrazu],
- na odvolanie žalobkyne odvolací správny orgán rozhodnutím z 12. marca 2019 odvolanie žalobkyne zamietol a potvrdil prvostupňové správne rozhodnutie zo 07. januára 2019,
- krajský súd následne rozsudkom zo 17. septembra 2019, sp. zn. 20Sa/7/2019 správnu žalobu žalobkyne podanú proti rozhodnutiu z 12. marca 2019 ako nedôvodnú zamietol,
- Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudkom z 25. novembra 2020, sp. zn. 7Sžsk/122/2019 kasačnú sťažnosť žalobkyne zamietol,
- Ústavný súd Slovenskej republiky uznesením zo 14. októbra 2021, sp. zn. II. ÚS 481/2021 ústavnú sťažnosť žalobkyne podanú proti rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 7Sžsk/122/2019 odmietol,
- žalobkyňa medzitým antidiskriminačnou žalobou doručenou príslušnému okresnému súdu dňa 30. apríla 2019 sa domáhala vydania medzitímného rozsudku, ktorým by súd určil, že žalovaná rozhodnutím z 12. marca 2019 v spojení s prvostupňovým správnym rozhodnutím zo 07. januára 2019 sa dopustila vo vzťahu k žalobkyni porušenia zásady rovnakého zaobchádzania v sociálnom zabezpečení z dôvodu jej manželského a rodinného stavu a tiež určenia, že žalobkyňa má voči žalovanej nárok na náhradu nemajetkovej ujmy titulom porušenia zásady rovnakého zaobchádzania v sociálnom zabezpečení z dôvodu jej manželského a rodinného stavu, o ktorej výške bude rozhodnuté v konečnom rozsudku;

konečným rozsudkom tiež žiadala žalovanej uložiť povinnosť na zaplatenie jednorazového odškodnenia vo výške 23.096,47 eur,

- okresný súd uznesením z 10. marca 2020, sp. zn. 23C/21/2019 zastavil konanie v časti o zaplatenie jednorazového odškodnenia vo výške 23.096,47 eur a vec postúpil Sociálnej poisťovni, pobočka Banská Bystrica ako prvostupňovému správne orgánu,

- krajský súd na odvolanie žalobkyne uznesením z 27. októbra 2020, sp. zn. 5Co/130/2020 uznesenie okresného súdu potvrdil,

- prvostupňový správny orgán (po postúpení veci) rozhodnutím zo 04. mája 2021 žalobkyni nepriznal nárok na jednorazové odškodnenie

[žalobkyňa nespĺňala podmienku plynúcu z § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z., keď nebola manželkou poškodeného, ktorý zomrel v dôsledku pracovného úrazu],

- žalovaná na odvolanie žalobkyne rozhodnutím z 19. júla 2021 zmenila prvostupňové správne rozhodnutie zo 04. mája 2021, tak, že podľa § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. žalobkyni vo veci postúpenej na základe uznesenia Okresného súdu Bratislava I z 10. marca 2020, sp. zn. 23C/21/2019 v spojení s uznesením Krajského súdu v Bratislave z 27. októbra 2020, sp. zn. 5Co/130/2020 nepriznala nárok na jednorazové odškodnenie po nebohom poškodenom C.. U. E., naposledy bytom v Z., Y. Č.. XXX, ktorý zomrel dňa XX. L. XXXX následkom pracovného úrazu zo 06. júla 2018.

34. V predmetnej veci bolo zásadným objasnenie otázky splnenia podmienok pre vznik nároku na priznanie jednorazového odškodnenia podľa § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. za nesporene preukázaného stavu, že žalobkyňa nemala postavenie manželky poškodeného, ale družky, respektíve snúbenice.

35. Na úvod najvyšší správny súd uvádza, že systém sociálneho zabezpečenia v Slovenskej republike je založený na troch pilieroch, ktorými sú poisťovací systém, systém štátnej sociálnej podpory a systém sociálnej pomoci. Poisťovací systém je príspevkovým systémom viažucim sa na výkon ekonomickej činnosti umožňujúcej fyzickej osobe byť poistencom, a teda aj plniť si povinnosti súvisiace s odvodovými povinnosťami pre prípad vzniku sociálnej udalosti, v dôsledku ktorej dochádza k strate výkonu zárobkovej činnosti. Účastník poistného vzťahu teda nárok na dávku za predpokladu, že si platí poistné (prípadne za neho platí poistné štát - napríklad poistné na starobné poistenie). V tomto systéme sa uplatňuje predovšetkým princíp zásluhovosti. Systém štátnej sociálnej podpory je systém, v rámci ktorého, ak nastane určitá a štátom uznaná sociálna situácia sa poskytnú štátne dávky. Na rozdiel od poisťovacieho systému sa nevyžaduje plnenie odvodovej povinnosti, nárok na tento typ dávky nie je podmienený účasťou na sociálno-poisťovacích právnych vzťahoch a ani príjmovými pomermi oprávnených osôb; platí zásada rovnakého zabezpečenia pre všetkých. Systém sociálnej pomoci vychádza predovšetkým z príjmových pomerov, ide o tzv. testované dávky poskytované tým osobám, ktoré to vzhľadom na svoju sociálnu a ekonomickú situáciu reálne potrebujú. Účel tohto systému spočíva v sociálnej pomoci a to tak, aby príjemcu tejto pomoci a jeho spoločenské prostredie čo možno najviac podnecovali k aktívnemu riešeniu nepriaznivej tak sociálnej ako aj materiálnej situácie. V tomto type systému sa uplatňuje princíp subsidiarity, čo znamená, že sociálna pomoc sa poskytne iba tomu, kto si nevie pomôcť sám alebo nedostáva potrebnú pomoc z inej strany. Zároveň dotvára systém náhradných zdrojov a je založená na preukázaní nielen jej opodstatnenosti (potrebnosti), ale zároveň aj na preukázaní chýbajúcej schopnosti zabezpečiť sa vlastným pričinením. Sociálna pomoc je financovaná zo štátneho rozpočtu pre osoby so zdravotným postihnutím a osoby v hmotnej núdzi na základe životného minima, ktoré je upravené v zákone č. 601/2003 Z.z. o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov. V tomto prípade životné minimum ako spoločensky uznaná hranica príjmov fyzickej osoby predstavuje kľúčový pojem, od ktorého sa odvodzuje určovanie hmotnej núdze ako aj poskytovanie dávky a príspevkov podľa zákona č. 417/2013 Z.z, prípadne aj podľa zákona č. 447/2008 Z.z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

36. Z hľadiska ústavného možno subsumovať danú problematiku pod kategóriu základných práv a slobôd druhej generácie, ktoré sú z pohľadu slovenského ústavného práva zaradené v Piatom oddiele, Druhej hlavy Ústavy Slovenskej republiky a nazvanom Hospodárske, sociálne a kultúrne práva, ktoré vyžadujú skôr intervenciu štátu než jeho zdržanie sa (oproti základným právam a slobodám generácie prvej), a to za účelom zabezpečenia predovšetkým materiálnej stránky jednotlivca. V porovnaní s prvou generáciou ľudských práv konkrétna podoba a podmienky uplatnenia práv druhej generácie podliehajú podstatne širšej miere uváženia zákonodarcu v závislosti od ekonomickej situácie štátu, či aktuálnej

hospodárskej, sociálnej alebo kultúrnej politiky. Uvedené sa potom zásadne prejavuje v obsahu a v rozsahu týchto práv. Z vyššie citovaného Článku 51 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky vyplýva, že domáhať sa práv uvedených v čl. 35, 36, 37 ods. 4, čl. 38 až 42 a čl. 44 až 46 tejto ústavy sa možno len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú. V kontexte s Článkom 39 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého občania majú právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate žiteľa (ods. 1) Ústava Slovenskej republiky splnomocnila zákonodarcu, aby zákonom (zákonmi) bližšie upravil samotnú realizáciu týchto ústavných práv. Týmto zákonmi sú najmä Zákonník práce (zákon č. 311/2001 Z.z.), zákon č. 43/2004 Z.z. o starobnom dôchodkovom sporení, zákon č. 650/2004 Z.z. o doplnkovom dôchodkovom sporení, zákon č. 580/2004 Z.z. o zdravotnom poistení, zákon č. 577/2004 Z.z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti, zákon č. 447/2008 Z.z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách, zákon č. 601/2003 Z.z. o životnom minime, zákony upravujúce príspevky (štátu) na podporu starostlivosti a výchovy dieťaťa v (náhradnej) rodine a v neposlednom rade aj tu aplikovaný zákon č. 461/2003 Z.z., ktorý vymedzuje sociálne poistenie, upravuje rozsah sociálneho poistenia, právne vzťahy pri vykonávaní sociálneho poistenia, organizáciu sociálneho poistenia, financovanie sociálneho poistenia, dozor štátu nad vykonávaním sociálneho poistenia, konanie vo veciach sociálneho poistenia a konanie vo veciach vymáhania pohľadávok. Vzhľadom na uvedené, možno konštatovať, že esenciálny obsah sociálnych práv nie je zaručený ústavou, ale zákonom, t. j. zákonná právna úprava ustanovuje obsah a rozsah práva jednotlivca na sociálne zabezpečenie a zaručuje aj jeho uplatnenie.

37. Vo vzťahu k posúdeniu nároku na jednorazové odškodnenie v režime zákona č. 461/2003 Z.z. najvyšší správny súd uvádza, že zákonodarcu v § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. explicitne určil okruh oprávnených subjektov majúcich nárok na jednorazové odškodnenie; zákon jasne za tieto subjekty taxatívne vypočítava manžela, manželku a nezaopatrované dieťa poškodeného, ktorý zomrel v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania. V tomto smere sa žalobkyňa dovoľavala extenzívneho výkladu pojmu „manželka“, podľa ktorého by tento pojem mal zahŕňať aj družku. Najvyšší správny súd uvádza, že právna metodológia a právna teória vyvinuli pravidlá postupu pre uplatňovanie právneho textu. Tieto pravidlá sa nazývajú metódami, kritériami alebo elementmi výkladu a sú obsiahnuté v tzv. výkladovom kánone. V súčasnosti zahŕňa výkladový kánon sedem výkladových kritérií, a to 1/ jazykovo-gramatický výklad, 2/ historický výklad, 3/ systematický výklad, 4/ teleologický výklad, 5/ výklad na základe konformity (súlady) s európskym právom, 6/ výklad na základe konformity s ústavou a 7/ výklad v zmysle „Hospodárskej analýzy práva“ (Economic Analysis of Law). V právnej vede neexistuje všeobecne prijatá dohoda, či niektorá z metód výkladu má prioritu. Jednotlivé metódy by sa mali navzájom dopĺňať a viesť k zrozumiteľnému a rozumne odôvodniteľnému vysvetleniu textu právnej normy a jej účelu. ... jazykový, systematický, historický, teleologický, aj porovnávací výklad má spoločný menovateľ vo formách logickej argumentácie. Základnou metódou výkladu a uplatnenia všeobecne záväzného právneho predpisu v materiálnom právnom štáte je metóda doslovného výkladu. Až tam a vtedy, kde a keď doslovným výkladom nemožno jednoznačne identifikovať subjekt, obsah alebo objekt právnej normy, sa v materiálnom právnom štáte možno odkloniť od doslovného výkladu a nejasnosť právnej úpravy odstraňovať prostredníctvom inej metódy výkladu. (Drgonec, J. Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax. Bratislava : C. H. Beck, 2015. s. 131, 133). V tejto súvislosti najvyšší správny súd ďalej uvádza, že teleologický výklad (e ratione legis), teda výklad účelový, ktorý má zabezpečiť nájdenie účelu a zmyslu právnej normy (skúmajúci teda úmysel zákonodarcu a účel rozoberanej právnej normy) prichádza do úvahy tam, kde cit.: „ (...) zklamou jiné výklady v pořadí gramatický, logický, systematický a historický.“ (Kubů, L., Hungr, P., Osina, P. Teorie práva. Praha: Linde, 2007. s. 123). Rovnako aj podľa rozsudku Najvyššieho správneho súdu Českej republiky z 30. marca 2009, č.k. 4As/1/2008-220 cit.: „Jazykový výklad - jakkoli je pro právní interpretaci naprosto nezbytný (conditio sine qua non) - je pouze jednou z více metod, které má interpret právního textu k dispozici. Vzbuzuje-li výsledek jazykové interpretace pochybnosti, je třeba, aby byl přezkoušen jinými výkladovými metodami a v jejich světle potvrzen jako správný a vystihující smysl práva, resp. přirozené chápání spravedlnosti (common sense), nebo zavržen jako chybný, tomuto smyslu se přičící.“ Pri výklade a aplikácii ustanovení právnych predpisov je teda nepochybne potrebné vychádzať prvotne z ich doslovného znenia. O to viac uvedené platí v prípade úplne jasného a jednoznačného vyjadrenia právnej normy. Pri výklade právnej normy sa musí rešpektovať zjavný a presný význam tých výrazov, ktoré ho jednoznačne bez potreby ich ďalšieho výkladu alebo doplnenia majú a definujú. Treba však zdôrazniť, že tak ako je rizikový príliš formalistický a reštriktívny výklad, rovnako aj extenzívny výklad právnych noriem prináša so sebou značné riziká,

nakoľko by mohol byť zárodkom zneužitia práva. Slovami Ústavného súdu Slovenskej republiky cit.: „Extenzívny výklad právnych noriem možno uplatniť len celkom výnimočne, a to vtedy, ak možno všetky argumenty proti jeho použitiu presvedčivo vyvrátiť“ (PL. ÚS 9/04).

38. Pojem „druh / družka“, respektíve za istých podmienok ich ekvivalent „spolu-žijúca osoba“ nie je slovenskému právnemu poriadku cudzí a tieto pojmy buď výslovne, alebo nepriamo vo forme vyjadrujúcej faktické spolužitie možno nájsť tak v právnych predpisoch súkromného práva (napríklad § 116 Občianskeho zákonníka v súvislosti s definíciou blízkej osoby - „Blízkou osobou je príbuzný v priamom rade, súrodenec a manžel; iné osoby v pomere rodinnom alebo obdobnom sa pokladajú za osoby sebe navzájom blízke, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá dôvodne pociťovala ako vlastnú ujmu“; § 140 Občianskeho zákonníka, podľa ktorého cit.: „Ak sa spoluvlastnícky podiel prevádza, majú spoluvlastníci predkupné právo, ibaže ide o prevod blízkej osobe (§ 116, 117). ...“; § 474 ods. 1 Občianskeho zákonníka v súvislosti s dedením v druhej skupine „Ak nededia poručiťelovi potomci, dedí v druhej skupine manžel, poručiťelovi rodičia a ďalej tí, ktorí žili s poručiťelom najmenej po dobu jedného roku pred jeho smrťou v spoločnej domácnosti a ktorí sa z tohto dôvodu starali o spoločnú domácnosť alebo boli odkázaní výživou na poručiťela.“; § 706 ods. 1 veta druhá Občianskeho zákonníka v súvislosti s prechodom nájmu bytu „Nájomcami (spoločnými nájomcami) sa stávajú aj tí, ktorí sa starali o spoločnú domácnosť zomretého nájomcu alebo na neho boli odkázaní výživou, ak s ním žili v spoločnej domácnosti aspoň tri roky pred jeho smrťou a nemajú vlastný byt.“), ako aj v predpisoch práva verejného (napríklad § 127 ods. 5 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon, podľa ktorého „Blízkou osobou sa na účely trestných činov vydierania podľa § 189, znásilnenia podľa § 199 ods. 2, sexuálneho násillia podľa § 200 ods. 2, sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 2, týrania blízkej osoby a zverenej osoby podľa § 208, nebezpečného vyhrážania podľa § 360 ods. 2, nebezpečného prenasledovania podľa § 360a, nebezpečného elektronického obťažovania podľa § 360b alebo financovania terorizmu podľa § 419c ods. 2 rozumie aj bývalý manžel, druh, bývalý druh, rodič spoločného dieťaťa a osoba, ktorá je vo vzťahu k nim blízkou osobou podľa odseku 4, ako aj osoba, ktorá s páchatelom žije alebo žila v spoločnej domácnosti.“; § 2 ods. 3 písm. b/ bod 2 zákon č. 260/2011 Z.z. o ukončení a spôsobe usporiadania niektorých nájomných vzťahov k bytom a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 18/1996 Z.z. o cenách v znení neskorších predpisov, podľa ktorého sa tento zákon „(...) vzťahuje na spoločne posudzované osoby žijúce v domácnosti s nájomcom v byte podľa odseku 1, ktorými sú 2. osoby, ktoré ku dňu účinnosti tohto zákona žijú v domácnosti s nájomcom aspoň tri roky, počas ktorých tam boli prihlásené na trvalý pobyt alebo na prechodný pobyt, starajú sa spoločne o domácnosť alebo sú na nájomcu odkázaní výživou a nemajú vlastný byt ani iný byt v nájme.“, prípadne nepriamo cez odkaz na ustanovenie súkromného práva, napríklad podľa § 118 ods. 4 zákona č. 461/2003 Z.z., podľa ktorého „Nároky prechádzajúce na fyzické osoby uvedené v odsekoch 1 až 3 nie sú predmetom dedičstva; predmetom dedičstva sa stávajú, ak niet týchto fyzických osôb.“).

39. Podľa názoru najvyššieho správneho súdu má však pojem „manželka“, respektíve „manžel“ osobitný význam s jasne stanovenou funkciou nielen z hľadiska právneho, ale i spoločenského. Pokiaľ teda zákonodarca v § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. použil uvedené pojmy, mal na mysli výlučne manželský vzťah v pravom slova zmysle bez možnosti akéhokoľvek rozširujúceho poňatia, teda nad rámec podstaty uvedených pojmov. Podľa článku 41 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky je manželstvo jedinečný zväzok medzi mužom a ženou. Slovenská republika manželstvo všestranne chráni a napomáha jeho dobru. Manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Na uvedené nadväzuje zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov upravujúci následný proces uzavretia manželstva, či už pred matričným úradom, alebo orgánom cirkvi, ďalej neplatnosť manželstva, putatívnosť manželstva, zánik manželstva a predovšetkým aj pre tu prejednávanú vec zásadné práva a povinnosti medzi manželmi vrátane vyživovacej povinnosti medzi manželmi (§ 71), prípadne príspevok na výživu rozvedeného manžela (§ 72, § 73). Z uvedeného je zrejmé, že manželský status má odlišné právne postavenie v porovnaní s faktickým spolužitím dvoch osôb v spoločnej domácnosti a sú s ním spojené aj právne inštitúty, ktoré v prípade vzťahu „druh - družka“ do úvahy neprichádzajú, napríklad vznikom manželstva vzniká aj bezpodielové spoluvlastníctvo manželov a následne s tým súvisiaca ochrana tretích osôb z hľadiska uspokojenia ich majetkových práv, keď pohľadávka veriteľa len jedného z manželov, ktorá vznikla za trvania manželstva, môže byť pri výkone rozhodnutia uspokojená i z majetku patriaceho do bezpodielového spoluvlastníctva manželov (§ 147 ods. 1 Občianskeho zákonníka). Samozrejme, aj medzi druhom a družkou existuje vzájomná interakcia napríklad čo do vzájomnej vyživovacej povinnosti, ale táto je skôr chápaná v rovine morálneho aspektu plynúceho zo vzájomného rešpektu. Možno teda uzavrieť, že vzťahy medzi mužom a ženou,

ktorí nežijú v manželstve (vzťahy medzi druhom a družkou), nie sú rodinnoprávnymi vzťahmi, aj keď sa navonok týmto vzťahom podobajú (Ján Lazar a kolektív, Občianske právo hmotné, Tretie doplnené a prepracované vydanie, 1. zväzok, Iura Edition, 2006, s. 225, ISBN 80-8078-084-6).

40. Zákonodarca teda jasne rozlišuje manželský a mimomanželský status, ktorú skutočnosť potvrdzuje aj napríklad § 3 zákona č. 417/2013 Z.z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, keď v rámci legálneho vymedzenia pojmu „domácnosť“ diferencuje domácnosť, ktorú na jednej strane môže predstavovať manžel a manželka (písm. b/), manžel, manželka a nezaopatrené deti, ak ide o maloleté deti žijúce s nimi v domácnosti, plnoleté deti (písm. c/), ale tiež plnoletí rodičia a nezaopatrené deti, ak ide o maloleté deti žijúce s nimi v domácnosti, plnoleté deti (písm. d/). Dokonca aj samotný zákon č. 461/2003 Z.z. v § 118 v súvislosti s prechodom nároku na dávku jasne uvádza, že ak fyzická osoba, ktorá splnila podmienky nároku na dávku, zomrela po uplatnení nároku na dávku a nároku na jej výplatu, prechádzajú nároky na sumy splatné ku dňu smrti tejto fyzickej osoby postupne na manžela (manželku), deti a rodičov (ods. 1), alebo ak fyzická osoba, ktorá splnila podmienky nároku na nemocenské dávky, úrazový príplatok, rehabilitačné, rekvalifikačné, dávku garančného poistenia alebo dávku v nezamestnanosti, zomrela pred uplatnením nároku na tieto dávky, prechádzajú nároky na sumy dávky splatnej ku dňu smrti tejto fyzickej osoby postupne na manžela (manželku), deti a rodičov. Zároveň podľa ods. 4 platí, že nároky prechádzajúce na fyzické osoby nie sú predmetom dedičstva s tým, že predmetom dedičstva sa stávajú, ak niet týchto fyzických osôb, a teda do úvahy prichádza aj postup podľa § 474 ods. 1 Občianskeho zákonníka (dedenie v druhej skupine, kam možno zaradiť aj spolu-žijúce osoby). Pokiaľ teda žalobkyňa namietala, že správne orgány ako aj súd postupovali pri výklade ustanovenia § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. príliš zužujúco aplikujú výlučne gramatický výklad, túto námietku najvyšší správny súd vyhodnotil ako neopodstatnenú.

41. K žalobkyňou namietanej absencii analogického prístupu zo strany správnych orgánov ako aj súdu, najvyšší správny súd uvádza, že analógia je metodologický nástroj, ktorý slúži na uzatvorenie otvorených medzier v zákone. Predstavuje hľadanie práva mimo rozsah pojmu, a to tak, že spája právne následky (dispozíciu) noriem s prípadmi, ktoré nie sú zahrnuté do ich jazykového vyjadrenia v právnych predpisoch (pozri Melzer, F. Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace. 2. vydání. Praha : C. H. Beck 2011, s. 243 a 244). Pod pojmom „medzera v zákone“ možno rozumieť určitú neúplnosť, nedostatok niečoho. K tomuto faktickému zisteniu však ešte pristupuje hodnotový súd, totiž súd, že to, čo tu chýba, tu vlastne má byť. Jedná sa teda o nezamýšľanú / neúmyselnú neúplnosť zákona, respektíve zákonodarstva. Pre daný problém teda chýba z jazykového hľadiska aplikovateľný predpis, ktorý by však musel existovať, ak by bol zákonodarca dôsledný vzhľadom k úmyslu zákonodarcu, vzhľadom k tomu, čo právny poriadok vo svojej celistvosti vyžaduje (pozri Melzer, F. Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace. 2. vydání. Praha : C. H. Beck 2011, s. 223). Podľa názoru najvyššieho správneho súdu aj s ohľadom na v predchádzajúcich bodoch uvádzané skutočnosti, možno dospieť k záveru, že pokiaľ zákonodarca v dotknutom ustanovení § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. „pracuje“ výslovne s pojmami „manžel“ / „manželka“, tak to robí s jasným úmyslom ich riadneho odlíšenia od iných subjektov majúcich skôr podobu faktického spolužitia než zákonom aprobovaného inštitútu manželstva. Za tohto stavu potom nemožno hovoriť o medzere v zákone spôsobenej opomenutím zákonodarcu subsumovať do rámca oprávnených subjektov § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. aj iné formy spolužitia (druh / družka), ale o jasnom úmysle zákonodarcu explicitne a taxatívne vymedziť okruh oprávnených subjektov v podobe manžela, manželky a nezaopatreného dieťaťa poškodeného, ktorý zomrel v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania.

42. Vo vzťahu k námietke žalobkyne týkajúcej sa diskriminácie a nerovnakého zaobchádzania najvyšší správny súd uvádza, že Ústavný súd Slovenskej republiky sa otázkou rovnosti v právach [čo znamená jednak vylúčenie svojvôle pri odlišovaní subjektov a práv a jednak zákaz diskriminácie ako imanentnej súčasti právneho štátu (článok 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky)] zaoberal už v celom rade svojich predchádzajúcich rozhodnutí (m. m. PL. ÚS 3/04, PL. ÚS 1/2012). Stotožnil sa v nich s chápaním rovnosti, ako ju vyjadril Ústavný súd ČSFR vo svojom náleze z 08. októbra 1992, sp. zn. PL. ÚS 22/92 (publikovanom pod č. 11 Zbierky uznesení a nálezov Ústavného súdu ČSFR). Ústavný súd ČSFR v ňom poňal rovnosť ako kategóriu relatívnu, ktorá vyžaduje odstránenie neodôvodnených rozdielov. Zásadu rovnosti v právach je potrebné chápať tak, že právne rozlišovanie v prístupe k určitým právam nesmie byť prejavom ľubovôle; nevyplýva z nej však záver, že by každému muselo byť priznané akékoľvek právo. Princíp rovnosti preto treba interpretovať z dvojakeho pohľadu. Prvý je daný požiadavkou vylúčenia ľubovôle v postupe zákonodarcu pri odlišovaní skupín subjektov, a nie

práv, druhý potom požiadavkou ústavnoprávnej akceptovateľnosti hľadísk odlišovania, t.j. neprípustnosti dotknutia niektorého zo základných práv a slobôd odlišovaním subjektov a práv zo strany zákonodarcu. Z pohľadu rovnosti síce nevyplýva požiadavka všeobecnej rovnosti každého s každým, vyplýva z nej však požiadavka, aby právo bezdôvodne nezvýhodňovalo ani neznevýhodňovalo jedných pred druhými. Ústavný poriadok teda pripúšťa aj zákonom založenú nerovnosť, pokiaľ sú na to ústavne akceptovateľné dôvody. Všeobecným pravidlom o rovnosti je ustanovenie článku 12 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého cit.: „Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať.“ Uvedené ustanovenie vo svojej podstate predstavuje rovnosť všetkých ľudí pred zákonom s tým, že všetky štátne orgány zabezpečujúce výkon štátnej moci musia k jednotlivcom, ich právam a slobodám plynúcim z ústavy pristupovať z hľadiska ich uskutočňovania a ochrany rovnako, bez ohľadu na okolnosti predpokladané ústavou (pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk a pod.). V tomto zmysle nemožno nikoho pre tieto okolnosti (dôvody) poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať na právach a slobodách, ktoré mu ústava priznáva. Štát síce môže formou zákona v záujme zabezpečovania svojich funkcií poskytnúť určitej skupine ľudí viac výhod (oprávnení) ako inej, avšak nemôže tak urobiť ľubovoľne, musí rešpektovať obsah ústavy, jej zmysel, ako aj princípy demokratickej spoločnosti a zároveň prvok odlišnosti musí uplatniť vo vzťahu k všetkým prípadom/subjektom, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky.

43. Zákaz diskriminácie má v sebe už z povahy veci zakomponovaný určitý aspekt porovnávania a v najvšeobecnejšej rovine ho možno vymedziť ako zákaz neospravedlňovateľného rozličného zaobchádzania na základe určitého kritéria, ktoré nesmie byť na ujmu. Ak by absentoval diskriminačný dôvod, nemožno hovoriť o porušení zákazu diskriminácie. V tomto smere možno poukázať aj na závery plynúce z uznesenia Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 14. októbra 2021, sp. zn. II. ÚS 481/2021, ktorý aj s odkazom na relevantnú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, prípadne skoršiu judikatúru Ústavného súdu Slovenskej republiky uviedol, že rozdielne zaobchádzanie s osobami v analogickom alebo relevantne podobnom postavení je diskriminačné, ak nemá objektívne a rozumné odôvodnenie, ktorým je, ak nesleduje legitímny cieľ alebo ak neexistuje vzťah rozumnej proporcionality medzi použitými prostriedkami a zámerom, ktorý sa má uskutočniť (pozri Evans proti Spojenému kráľovstvu, rozsudok zo 07. marca 2006 k sťažnosti č. 6339/05, § 73). Diskriminácia môže nastať aj tam, kde štát bez objektívneho a rozumného dôvodu nepristúpi k rozdielnemu nakladaniu s rozdielnymi osobami, ktorých situácia je podstatne rozdielna. Z uvedeného vyplýva, že odlišné zaobchádzanie je diskriminačné vtedy, ak nie je odôvodnené rozumným dôvodom a nesleduje prípustný cieľ (pozri PL. ÚS 10/04, PL. ÚS 13/09). Tiež poukázal na rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Burden proti Veľkej Británii č. 13378/05 z 29. apríla 2008, podľa ktorého manželstvo udeľuje osobám, ktoré do neho vstupujú, osobitné postavenie a je chránené článkom 12 Dohovoru. Podpora manželstva prostredníctvom rôznych benefitov preto neprekračuje prípustnú mieru vlastnej právnej úvahy, ktorú majú jednotlivé zmluvné štáty (§ 63 a § 64). Poukázal tiež na skoršie rozhodnutia vo veci Shackell proti Veľkej Británii, č. 45851/99 z 27. apríla 2000, v ktorom súd neuznal nárok nevydatej ženy na vdovský príspevok. Uviedol, že osoby, ktoré sa rozhodli, že sa nezobáňajú, sa nemôžu sťažovať na to, že nemajú manželské výhody. Podpora manželstva prostredníctvom výhod obmedzených len pre pozostalých manželov nemôže byť vnímaná ako taká, ktorá prekračuje prípustnú mieru poskytnutú štátom pre tieto účely. Súd pripustil, že môže dôjsť k zvýšenému spoločenskému akceptovaniu stabilných osobných vzťahov mimo tradičného manželstva. Napriek tomu manželstvo zostáva inštitúciou, ktorá je všeobecne uznávaná ako inštitúcia, ktorá priznáva osobitný štatút tým, ktorí do neho vstupujú, prípadne rozhodnutie vo veci Lindsay proti Veľkej Británii, č. 11089/84 z 11. novembra 1986, v ktorom Európsky súd pre ľudské práva uviedol, že postavenie manželských párov nie je porovnateľné s postavením nemanželských párov, takže rozdiely v zaobchádzaní medzi nimi nie sú diskrimináciou v zmysle článku 14 Dohovoru. Najvyšší správny súd dospel k záveru, že v tomto prípade právna úprava, ktorá je obsahom § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. nemá diskriminačný charakter, keď s pod nároku na priznanie jednorazového odškodnenia vylučuje osoby z titulu ich faktického spolužitia (druh / družka).

44. Žalobkyňou označený rozsudok Súdneho dvora Európskej únie C-267/06, prípadne rozsudok Najvyššieho súdu Veľkej Británie vo veci Siobhan McLaughlin vecne nekorešponduje s tu prejednanou vecou. Na tomto mieste najvyšší správny súd opätovne a bez ďalšieho odkazuje na uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 14. októbra 2021, sp. zn. II. ÚS 481/2021, ktorý sa k uvedeným rozsudkom už vyjadril (body 54 a 55 a nasl. predmetného uznesenia).

45. Poukaz žalobkyne na ustanovenia Zákonníka práce vo vzťahu k prejednávanej veci nemal žiadnu relevanciu. Obdobne vecný nesúvis videl najvyšší správny súd s rozhodnutiami Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Petrov proti Bulharsku, v ktorom bolo konštatované porušenie článku 14 Dohovoru, a teda za diskriminačné, keď sťažovateľ nemohol telefonovať so svojim partnerom, pretože neboli zosobášení a tiež vo veci Hirvisaari proti Fínsku, v ktorom súd zdôraznil, že nedostatočnosť odôvodnenia úradu nebola napravená ani súdom pre veci poistenia (Insurance Court), ktorý iba potvrdil dôvody rozhodnutia orgánu nižšieho stupňa. I keď taký spôsob odôvodnenia zo strany odvolacieho súdu je v zásade prípustný, v okolnostiach terajšieho prípadu súd nenaplnil požiadavky spravodlivého procesu. Obdobne odkaz žalobcu na rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 10Szak/14/2017, podľa ktorého pojem „rodinný život“ v zmysle článku 8 Dohovoru nie je obmedzený na vzťahy založené na manželstve, ale môže zahŕňať aj iné de facto „rodinné“ väzby nie je aplikovateľný na tu prejednávaný prípad, a to už z vyššie objasnených dôvodov.

46. Najvyšší správny súd tiež poukazuje na to, že krajský súd aj za pomoci odkazu na svoje skoršie rozhodnutie podľa § 140 SSP v odôvodnení rozhodnutia jasne a zrozumiteľne dal odpoveď na všetky kľúčové právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s prejednanou vecou. Zároveň platí, že všeobecný súd nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzali do všetkých detailov sporu uvádzaných účastníkmi konania (I. ÚS 241/07). Rovnako Európsky súd pre ľudské práva pripomenul, že súdne rozhodnutia musia v dostatočnej miere uvádzať dôvody, na ktorých sa zakladajú (García Ruiz proti Španielsku z 21. januára 1999). Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva teda nevyžaduje, aby na každý argument strany bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Ak však ide o argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument (Georiadis proti Grécku z 29. mája 1997, Higgins proti Francúzsku z 19. februára 1998).

47. Vzhľadom na vyššie uvádzané skutočnosti, najvyšší správny súd námietky žalobkyne uvedené v kasačnej sťažnosti vyhodnotil ako nedôvodné, keď tieto neboli spôsobilé spochybniť vecnú správnosť napadnutého rozhodnutia krajského súdu. Z týchto dôvodov potom najvyšší správny súd kasačnú sťažnosť podľa § 461 SSP ako nedôvodnú zamietol.

48. O náhrade trov kasačného konania rozhodol najvyšší správny súd tak, že žalobkyni, ktorá v tomto konaní úspech nemala, ich náhradu nepriznal (§ 467 ods. 1 SSP v spojení s § 167 ods. 1 SSP) a žalovanému ich nepriznal z dôvodu, že nedošlo k naplneniu predpokladu plynúceho z § 467 ods. 1 SSP v spojení s § 168 SSP.

49. Toto rozhodnutie prijal najvyšší správny súd v senáte pomerom hlasov 3:0 (§ 139 ods. 4 veta prvá SSP).

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku opravný prostriedok **n i e j e** prípustný.